

БІЛЬ ЯК ОЦІНОЧНА КАТЕГОРІЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Катеринчук Катерина Володимирівна

Д.Ю.Н., доцент

професор кафедри приватного та публічного права

факультету підприємництва та права

Київського національного університету технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Анотація. Конституція України (ст. 3) визначає, що життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Ці та інші пріоритетні людські природні блага охороняються Кримінальним кодексом України (далі – КК України).

Ключові слова: злочин, стаття, Кримінальний кодекс України, біль, шкала болю.

Одним із наслідків злочинів проти здоров'я особи законодавець встановлює *фізичний біль (сильний фізичний біль)* у ст. 126 «Побої і мордування» та 127 «Катування» КК України. За результатами проведення опитування судово-медичних експертів щодо встановлення ознак фізичного болю, сильного фізичного болю, фізичного чи морального страждання дають можливість зробити висновок про те, що лише 29,6 % судово-медичним експертам доводилось проводити експертизи щодо встановлення таких злочинних наслідків, які визначені законодавцем у ст. 126, 127 КК України. Водночас не існує законодавчого визначення фізичного болю, а в юридичній науці не вироблено єдиної думки щодо визначення цього поняття.

Під фізичним болем розуміється такий психічний стан особи, який характеризується стражданням, спричиненим фізичним впливом на його тіло. Біль (у медичному розумінні) є не лише відчуття людини, а й показником

настання негативних змін для здоров'я: будь-які больові відчуття супроводжуються змінами в організмі, що стосуються найрізноманітніших функціональних систем людини (дихання, кровообігу, забезпечення статичної та кінетики організму тощо) [1, с. 294]. Медична література зазначає, «біль – це відчуття не тільки фізичного страждання, а й відчуття прикрості, образи, смутку» [2, с. 40]. Р. Д. Шарапов наголошує, що специфічною формою фізичного болю є фізичні страждання – наслідок насильства, що вказує на вияв винним особливої жорстокості стосовно потерпілого [3]. У Науково-практичному коментарі КК України за редакцією М. І. Мельника та М. І. Хавронюка констатовано, що фізичні страждання – це такі страждання, які виникають унаслідок негативного впливу на фізичну сферу особи, тобто фізичний біль – певний психічний стан людини, який визначається сукупністю фізіологічних процесів центральної нервової системи, викликаний надміру сильними чи руйнівними подразненнями. Фізичний біль має гнітючий, тяжкий характер. У психічно здорової людини фізичні страждання неминуче викликають моральні страждання, які можуть виявлятися у формах образи, сорому, горя, депресії, почуття незворотної втрати тощо [4, с. 155]. Таким чином, не всі науковці розмежовують поняття фізичного болю та фізичних страждань.

Аналізуючи ст. 127 «Катування» КК України, законодавець наголошує на «сильному фізичному болю», «оскільки при катуванні особа зазнає не просто болю, а нестерпного болю, болю «найвищого ґатунку». Це залежить від суб'єктивних (особистісних) особливостей потерпілого, об'єктивних умов учинення злочину, ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. Крім того, саме цей термін відповідає міжнародній практиці» [5].

На даний час, не можливо на практиці встановлення критерію (інтенсивність) фізичного болю. В медицині відсутній даний термін, тобто конкретизація, що «біль» повинен бути фізичним. На даний час, визначити якісний критерій болю можливо завдяки суб'єктивній реакції особи – вербальної рейтингової шкали оцінки болю (вербальна описова шкала оцінки

болю, лицьова шкала болю, Модифікована лицьова шкала болю, Візуальна аналогова шкала, Числова шкала болю, Шкала болю Bloeschle, Шкала оцінки болю в ВРІТ на основі спостереження [6]).

Однак у кожної особи больова чутливість (сприйняття) неоднакова, тобто у різних людей від фізичного впливу на їх організм буде різна оцінка відчуття болю: від відсутності болю як такого до нестерпного болю. Крім того, якщо больова чутливість (сприйняття) у різних людей різна, то визначити властивості болю - виникнення, розташування (локалізацію), тривалість, властивість (гострий, пекучий), фактори, що посилюють або полегшують біль, зробити можливо.

Висновки. Відповідно до вищезазначеного, виміряти силу болю (якісного) не можливо, тому, не доречно в статтях 126 та 127 КК України виокремлювати, що біль повинен бути фізичним та сильним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большая медицинская энциклопедия: у 30 т. Т. 3: Беклемишев – Валидол / под. ред. Б. В. Петровского. М.: Сов. энцикл., 1976. 584 с.
2. Завальнюк А. Х. Судова медицина: тлумачний термінологічний довідник. Тернопіль: ТДМУ, 2016. 381 с.
3. Шарапов Р. Д. Физическое насилие в уголовном праве: монография. Санкт-Петербург: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. 298 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 9-те вид., переробл. та доповн. Київ: Юридична думка, 2012. 1316 с.
5. Марадіна Ю. С. Катування: злочин з формальним чи матеріальним складом?. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. / редкол.: В. І. Борисов та ін. Харків: Право, 2013. Вип. 25. С. 240–245.
6. Шкали оцінки болю у дорослих. URL: https://ua.iliveok.com/health/shkaly-osinky-bolyu-u-doroslyh_106162i15959.html